

Návrat po roce 1945 jako téma v literatuře

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

multikulturální
centrum
praha

Podívejte se na fotografii a zamyslete se nad otázkami.

Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře

1. Jaká situace je vyobrazena na fotografii?
2. Z jakého období fotografie pochází?
3. Kam podle vás nejdříve šli lidé, kteří byli osvobozeni z koncentračních táborů?
4. Na co se těšili a jak se mohli cítit?
5. Jak vypadal podle vás jejich návrat domů?

**Rozdělte se do dvojic.
Každý z dvojice si přečte jeden úryvek ze dvou
literárních děl, které popisují návrat lidí domů po
druhé světové válce.**

**Vzájemně si převyprávějte obsah ukázek
a společně запиšte odpovědi na otázky v tabulce.**

LUDVÍK AŠKENAZY: VAJÍČKO

RADKA DENEMARKOVÁ: PENÍZE OD HITLERA

TABULKA 1

Byl jeden člověk, jmenoval se, řekněme, Pokštefl. Chodil před válkou na gymnázium, dokonce klasické, domníval se tudíž, že smyslem života je ono slavné *carpe diem*. Jiné latinské přísloví si nepamatoval, ale ze dne si utrhl, co se dalo. Rozptyloval se snadno a bujně na cizí účet; jeho záliba byla volat neznámé lidi telefonem a dělat si z nich známá šprtouchlata. (...)

Zvláště si zasedl ten mladík na majitele telefonního přístroje číslo to a to. Jmenoval se Eduard Kohoutek a byl, jak se tehdy říkalo, soukromník. Týden co týden se v pátek ve tři hodiny konal tento telefonní hovor:

- Dobrý den!
- Dobrý den.
- Je prosím doma pan Slepíčka?
- O, nikoliv! Odpovídal kultivovaný hlas po krátkém odmlčení, – u telefonu Eduard Kohoutek.
- Tak Slepíčka není doma? Říkával pokaždé v novém úžasem student. – A snesla vám včera vajíčko?
- Nikoli, nesnesla, odpovídal klidný, zdvořilý hlas.
- Máte rád vajíčka, studente?
- Vejce z duše nenávidím, pravil mladík. – Tak to bude asi omyl.

Zavěsil a pak se celý týden těšil, že zase zavolá pana Kohoutka, v pátek ve tři hodiny odpoledne, a bude chtít pana Slepíčku.

Pan Eduard Kohoutek byl vždycky stejně přívětivý a sonorní. Neříkal *dacane* nebo *chytráku* nebo, což je ještě horší, mladý muži. Sluchátko pokládal decentně.

Student žil a tudíž stárl. Úspěšně proklouznul pubertou, dozráváním, a nakonec zkouškou dospělosti i imatrikulací na fakultě. Hlas se mu ustálil v sytý baryton, dokonce okouzující. Každé ráno se holil. Svět, který s ním částečně počítal pro neznámé cíle, pokračoval ve svém nezávislém vývoji.

Spadly na něj první bomby, to bylo v Polsku.

Pak přišel 17. listopad 1939 a pan Kohoutek čekal v pátek ve tři hodiny marně. Stručně řečeno, z koncentráku se nedalo telefonovat. Tak se ten mladý muž alespoň v tomhle směru polepšil.

Co se s ním všechno stalo, to je jiná povídka anebo román. Trochu měl štěstí, kapánek se v tom naučil chodit, a vůbec, byl to takový neřád. Přežil to.

A když se vrátil do Prahy, bylo jedenáctého května, pátek, za deset minut tři. Řekl si:

– Než bych si vymyslel, jak znovu začínat... stejně nic nevymyslím... než bych si s tím lámal hlavu, začnu tím, že zavolám pana Kohoutka. Je to jediné číslo, které si pamatuju.

Zašel tedy do male osamělé budky, ještě byla šedivá z války. Ruka se mu třásla, s tím se už nedalo nic dělat. Na tváři se mu objevil výraz oné potouchlé bujnosti a zlomyslného potěšení. Vytočil číslo.

- Dobrý den, řekl.
- Dobrý den.
- Je prosím doma pan Slepíčka? Řekl, a málem se rozplakal.

Na druhé straně někdo dlouho mlčel. Pak řekl:

- Tak ty žiješ, uličníku? No, to je báječné.
- Žiju, pane Kohoutku, řekl bývalý student. V tu chvíli pocítil, že do něho skutečně vstupuje život.

Pocítil to zvýšeným tepem a radostí až k zalknutí. Uslyšel zpívat své tělo.

- Musíte tam přece mít někde slepičku, řekl. – Nesnesla vám včera k snídani vajíčko?
- Ale snesla, snesla, pravil starý pan Kohoutek. – Včera snesla, mrcha. Krásné bílé vajíčko. Přijďte si na ně, pane uličníku, uvařím vám je naměkko.

A to je vlastně všechno, ale kdoví?

Ves se zdá být liduprázdná. Nikdo nevybíhá z bílých domků, jak jsem si vysnila. Nikdo mě nevítá, neobjímá, nelituje. Nevnučuje plný talíř. Zazmatkuju ze strachu, že nikdo nepřežil...

Možná ten na ježka ostříhaný tvor nikoho nezajímá, protože se nedrží tátovy ruky.

(...)

Zastavím se v jabloňovém sadu. V našem jabloňovém sadu.

Jsem doma. Srdce v hrudi prudce bubnuje, takové nesnesitelné dusno a já nemohu ovládnout zimniční třas. Na každém čtverečním centimetru vyslídím dotek svých nejbližších. Dotek života, který jsem žila.

(...)

Ztuhými prsty obejmu kovovou vlnovku černé kliky, překryju hadí obrazce. Zatlačím plnou vahou svého těla. Je odemčeno.

Vejdu.

(...)

Někdo tu stojí. Ale není to maminka. Ani naše kuchařka. Není to ani moje sestra. Je to cizí žena. Mladá, vyděšená žena s vystouplým břichem. V zástěře. Nalévá naši sběračkou sedícímu muži horkou, čočkovou polévku, zahuštěnou fazolemi a kroupami. Do hlubokého květu talíře. Do talíře z našeho bílého jídelního servisu s modrým vzorem. Se vzorem, který pro vídeňskou porcelánku navrhovala moje maminka.

Strneme všichni tři.

Muž nervózně otře ústa. Hřbetem dlaně.

„Co tu chceš? To neumíš zaklepat?“

„Zaklepat? Proč zaklepat?“

Už mám zase pláč na krajíčku, polykám ho, vracím slzy, co se derou na startovní čáru, hlasivkami je předhoním.

„Já tady bydlím. Já jsem Gita. Gita Lauschmannová. Můj tatínek si koupil první motocykl v kraji a sedával v tom koženém křesle za vámi, v rohu.“

(...)

„No a co má jako bejt?“

Muž se vzpamatoval první.

„Já... já jsem Gita Lauschmannová. Tohle je náš dům. Já jsem se vrátila.“

Musím zdrhnout. Už to vím. Jsem vycvičená. Zavětrím nebezpečí. Víím to v momentě, kdy se muž prudce vztyčí. Tak prudce, že rozkomíhá hladinu husté hnědé polévky. Vyšplíchne na náš ručně vyšíváný bělostný ubrus. Víím to ve chvíli, kdy žena zbledne, jako v transu vrací naběračku do běloskvoucí polévkové mísy s reliéfy secesních motivů a vyjekne.

„Ne, už neé.“

Muž si mě pohledem měří, mluví k ženě.

„To je k neuvěření. Tak voni si ty spratci prostě nedaj pokoj nebo co?!“

(...)

Tabulka 1

Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře

Otázky:	Ludvík Aškenazy: Vajíčko	Radka Denemarková: Peníze od Hitlera
Kdo byl/a hlavní postava? Co o ní/něm víte?		
Odkud se vrátil/a?		
Jak vypadal jeho/její návrat?		
Jaká pasáž textu popisuje pocity navrátilců?		
Jakými slovy je popsán/a ten/ta, kdo se vrací?		

LUDVÍK AŠKENAZY: VAJÍČKO

RADKA DENEMARKOVÁ: PENÍZE OD HITLERA

**Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře**

**Zůstaňte ve dvojicích. Přečtěte si rozhovory
týkající se vzniku knih a vyplňte tabulku.
Chybějící informace dohledejte na internetu.**

AŠKENAZYHO SYN O KNIZE VAJÍČKO

DENEMARKOVÁ O KNIZE PENÍZE OD HITLERA

TABULKA 2

Aškenazyho syn o knize Vajíčko

Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře

„Když si vezmu jeho prozaickou tvorbu, třeba knížku Vajíčko, nebo i Psí život, to jsou povídky, které jednájí o holocaustu. Jeho rodiče zahynuli tím nejbídnějším způsobem, pokud to vím, on o tom všem moc nemluvil. V jeho prózách je to jeho vnímání židovského osudu, hlavně v těch dobách nejpříšernějších, velmi přítomné. Zemřel poměrně mlád, bylo mu 65 let a jako takového ho mám v paměti. Ty knížky mají jemnost, něhu, smysl pro humor, napsal krásné věci, takže každému bych doporučil, aby si něco přečetl, pokud už to neudělal,“ vzpomíná jeho syn Jindřich Mann, sám také spisovatel.

TABULKA 2

Denemarková o knize Peníze od Hitlera

Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře

Psala jsem modelový příběh o tom, z čeho na mě vane chlad: jak si zamíndrákovaní vždy své oběti najdou; psala jsem o paměti, která selhává, a o životě ženy v mužském světě. A protože hrdinku pozoruji mezi dvěma body, mezi zrozením a smrtí, pozoruji ji v situacích, které před ni naválí osud.

(...)

Je to čirá fikce. Když se člověk nadechne a potopí, empaticky si dobu a postavu osahá a samozřejmě také promítne mnohé ze sebe. Dobové kulisy musejí být rovněž důvěryhodné a co se týká motivu (ne)navracení majetku, zaujal mě svého času článek v Respektu o rodině, které české úřady ani po rehabilitaci majetek prostě nevrátily. Ale jen román dokáže zachytit esenci doby se všemi zákrutami a zbavit se nánosů fakt, která zastírají podstatu; kniha pak začne žít svým nepochopitelným životem. Povrch říká dost, ale neříká vše. Já už se po třech letech psaní pomalu podepisovala jako Gita Lauschmannová. Co bylo ale daleko podivuhodnější, že nakladatelství dostávalo dopisy od lidí, kteří tvrdili, že jde o příběh jejich tety, maminky nebo babičky.

TABULKA 2

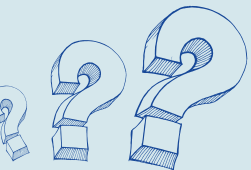
Tabulka 2

Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře

Otázky:	Ludvík Aškenazy: Vajíčko	Radka Denemarková: Peníze od Hitlera
Kdo a kdy dílo napsal/a?		
Bylo dílo inspirováno historickými událostmi?		
Byl/a autor/ka sám/a účasten/a těchto událostí?		
Co autor/ka dělal/a v období druhé světové války?		
O jaký literární žánr se jedná?		

AŠKENAZYHO SYN O KNIZE VAJÍČKO

RADKA DENEMARKOVÁ O KNIZE PENÍZE OD HITLERA

Zamyslete se:

**Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře**

1. Proč se podle vás díla liší?
2. Jak viděli jednotliví autoři podobnou situaci?
3. Mohla doba vzniku díla ovlivnit to, jak autor nahlížel na zobrazené události?

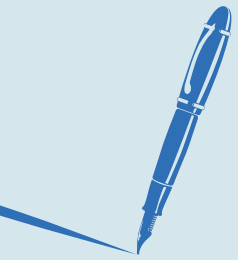
Konec hodiny

Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře

Test

Líbila se ti hodina?

Test

**Návrat po roce 1945
jako téma v literatuře**

1. Který z autorů je starší?

- A)** Ludvík Aškenazy
- B)** Radka Denemarková

2. Který z autorů líčí poválečný návrat více pesimisticky?

- A)** Radka Denemarková
- B)** Ludvík Aškenazy

1. Obálky: Ludvík Ašknázy. Vajíčko. Praha: Československý spisovatel, 1963/ Radka Denemarková. Peníze od Hitlera. Brno: Host, 2006.
2. Fotografie k článku: Cesta domů: 650.000 našich lidí se už vrátilo z říše. Autor neuveden. [fotografie].In: Práce. Praha: Deník Práce, 1945. roč. 1, čís. 57. str. 2. (6. 7. 1945)
3. Ludvík Ašknázy. Vajíčko. Praha: Československý spisovatel, 1963. str. 53–55.
4. Radka Denemarková. Peníze od Hitlera. e-kniha, Praha, 2019. str. 18–22.
5. Rozhovor se synem Ludvíka Aškenázyho. Jak pomoci v purimové sbírce, jaký byl Ludvík Aškenazy a jak překládat modlitební knihy. ČrO. Dostupné online z: <https://regiony.rozhlas.cz/jak-pomoci-v-purimove-sbirce-jaky-byl-ludvik-askenazy-a-jak-prekladat-modlitebni-8432025> (10. 2. 2022)
6. Rozhovor s Radkou Denemarkovou. Jako bych napsala několik knih. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/jako-bych-napsala-nekolik-knih/> (10. 2. 2022)